

Araştırma / Original article**Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri****Yıldız DALLAR BİLGE,¹ Medine Aysin TAŞAR,²
Betül KILINÇOĞLU,³ Selda ÖZMEN,³ Ülkü TIRAŞ⁴****ÖZET**

Amaç: Toplumumuzda çocuk istismarı ve ihmali konusunda anne-babaların bilgi eksikliği vardır. Bu çalışmanın amacı, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerini, deneyimlerini, çocuklarına kullandıkları disiplin yöntemlerini ve bunları etkileyen etkenleri saptamaktır. **Yöntem:** Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Polikliniği ve Acil Servisi'ne Şubat 2011-Şubat 2012 tarihleri arasında başvuran gelir düzeyi yoksulluk sınırının altında olan 1043 çocuğun anne-babasına anket uygulandı. Ankette sosyodemografik özellikler, anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi düzeyleri ve kendi çocuklukları ile ilgili deneyimleri, kendi düşünce ve davranışları sorgulandı. **Sonuçlar:** Anne-babaların %17.7'si çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi aldıklarını, %43.2'si ihmale, %37.6'sı istismara uğradığını belirtti. İhmal ve istismara uğrayan anne-babaların diğer gruba göre daha sık olarak 'çocukların zaman zaman dayacağı hak ettiklerini' belirttikleri saptandı. 'Yaşanılan bir istismar olayında nasıl bir tutum izlersiniz?' sorusuna anne-babaların %68.6'sı ilgili resmi kurumlara başvuracağını, %31.4'ü aile içinde çözülmesi veya saklanması gerektiğini belirtti. Anne-babaların %68.5'i tehdit etmediğini, %22.3'i duygusal olarak ve %2.0'i fiziksel ceza ile tehdit ettiklerini belirtti. Anne-babaların eğitim düzeyi arttıkça 'tehdit etmem' diyenlerin oranında artış saptandı. Anne-babaların çocuklarına nasıl ceza verdikleri sorulduğunda %47.0'i ceza vermediğini, %32.4'ü sevdiği şeyden yoksun bıraktığını belirtti. İstismar ve ihmale uğramadığını belirten anne-babaların çocuklarına ceza vermeyi daha az oranda tercih ediyordu. **Sonuç:** Anne-babaların büyük kısmı ihmal ve istismara uğradıklarını ve aynı grubun çocukların fiziksel cezayı hak ettiklerini düşündükleri saptanmıştır. Duygusal ve fiziksel istismar halen toplumumuzda çocukları terbiye yöntemi olarak kullanılmaktadır. Anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyleri eğitim düzeyleri ile orantılı olarak artmaktadır. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2013; 14:27-35)

Anahtar sözcükler: Çocuk, istismar, ihmal, eğitim, disiplin yöntemleri

Socioeconomic status lower levels of parental knowledge about child abuse, neglect, experiences and discipline methods used**ABSTRACT**

Objective: The parents' information about child abuse and neglect is insufficient in our society. The purpose of this study is families with low socioeconomic status to determine level of knowledge about child abuse and neglect, experiences, disciplinary methods used by children of families and the factors affecting them. **Methods:** Between February 2011-2012, Children's Clinic and Emergency Department admitted that the level of income below the poverty line in 1043 was the child's parent survey. Sociodemographic characteristics, parents' level of knowledge about child abuse-neglect, and about their own childhood experiences, their thoughts and behaviors were recorded in the survey. **Results:** 17.7% of the parents' have received information about child abuse-neglect, 43.2% has suffered neglect, and 37.6% has suffered abuse. Neglected and abused more frequently than the other group of parents 'of children that they deserve to be beaten from time to time' was determinate. We asked 'How do you watch on an attitude of an experienced in the case of abuse?' 68.6% of parents said 'consult official institutions', 31.4% of parents said 'family should be deal with a problem or saved within family'. 68.5% of the parents' said does not

¹ Doç.Dr., ² Doç.Dr., Ph.D., ³ Dr., Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Kliniği, Ankara

⁴ Uzm.Dr., Acıbadem Hastanesi, Yenidoğan Bölümü

Yazışma adresi / Address for correspondence:

Doç.Dr. Medine Aysin TAŞAR, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Kliniği, 06200 Cebeci/Ankara, Türkiye

E-mail: aysintasar@yahoo.com

Geliş tarihi: 21.04.2012, Kabul tarihi: 18.01.2013 doi: 10.5455/apd.35949

threaten, 22.3% of families said threatened emotionally then 2.0% of families said threatened with physical punishment. With the increase of education level of parents an increase in the rate of parents who said 'I don't threaten'. We asked to parents 'How to punish your children?' 47.0% of families said not to punish, 32.4% of families said leaving deprived of favorite things. Parents that have undergone abuse and neglect prefer their children to a lesser extent to the punishment. **Conclusion:** The majority of neglect and abuse suffered by the parents and they think that they deserve punishment was the same group of children. Emotional and physical abuse in our society children are still being used as an education and disciplinary methods. Level of information on child abuse-neglect of the parents was the increasing levels of education. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2013; 14:27-35)

Key words: child, abuse, neglect, education, discipline methods

GİRİŞ

Çocuk istismarı, karmaşık nedenleri ve trajik sonuçları olan, tıbbi, hukuksal, gelişimsel ve psikososyal kapsamlı ciddi bir sorun olup tüm dünyada yaygındır. Bir yetişkin tarafından bile- rek veya bilmeyerek yapılan, çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar çocuk istismarı ve ihmali olarak tanımlanmaktadır. Çocuk sağlığı ile ilgilenen kişiler çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi, tanınması ve tedavisi konusunda temel role sahiptir.¹

Toplumumuzda, anne-babalar çocuk istismarı ve ihmali konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip değildir. Ülkemizde sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeyleri ve bu konu ile ilgili tutumları hakkında yapılmış bir çalışmada anne-babaların %90'ı bu konuda eğitim almadıklarını belirtmiştir.²

Çocuk birçok davranışı anne-babalarından gözlem, model alma, pekiştirme yolu ile öğrenir ve taklit eder; aynı şekilde bu öğrendiği ödül ve ceza yöntemlerini de kendi çocuklarına uygular. Çocukların, anne veya baba tarafından istismar edilmesi, anne-baba arasındaki şiddete tanık olması yaşam biçimlerini, ilişkilerini etkiler ve kendi çocuklarını istismar etmelerine yol açar.³⁻⁵ Bunun için bir çocuğun istismar veya ihmale uğramasının engellenmesi kendisi ve ailesi dışında toplum için de önemlidir.

Anne-babaların çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri ödül ve cezayı içermekte olup yapıcı veya yıkıcı özelliklere sahip olabilmektedir. Anne-babaların kullandığı disiplin yöntemleri çocukların öz güveni, benlik saygısı, sorumluluk duygusu ve problem çözme becerileri üzerinde olumlu yönde etki edebileceği gibi, tam tersi olumsuz etkilere de neden olabilmektedir.^{4,6} Fiziksel ceza, fiziksel istismarın artışı ile beraberdir; bu çocuklar erişkin olduklarında antisosyal davranış bozuklukları, empati ve ahlaksal değerlerde bozulma görülür.⁶

Bu çalışmanın amacı sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerin çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerini, deneyimlerini, çocuklarına kullandıkları disiplin yöntemlerini ve bunları etkileyen etkenleri saptamaktır.

YÖNTEM

S.B. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Polikliniği ve Acil Servisi'ne Şubat 2011-Şubat 2012 tarihleri arasında başvuran 1043 çocuğun anne-babası çalışmaya alındı.

Bu araştırma tanımlayıcı bir çalışma olup çalışmanın evrenini çocuk polikliniğine başvuran 0-18 yaşları arasında çocuğu olan anne-babalar oluşturdu. Çalışma yapılan hastane yaklaşık 953000 kişiye hizmet vermekte ve aileler genelde alt-orta sosyokültürel düzeydedir.

Sözlü onam alınan toplam 1043 anne-babaya (%89.9 anne) anket uygulandı. Anketin ilk bölümünde 11 soruda kişisel bilgiler sorgulandı. İkinci bölümde anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi düzeylerini ve konu ile ilgili kendi çocukluklarındaki deneyimlerini sorgulayan 18 kapalı uçlu soru vardı. Bu bölümden çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeylerini hesaplamak için ilgili sorulara doğru yanıt veren anne-babalara bir puan, yanlış yanıtlayanlara sıfır puan verildi; bu bölümden alınabilecek en yüksek puan sekizdi. Üçüncü bölümde anne-babanın kendi düşünce ve davranışlarını sorgulayan 12 kapalı ve iki açık uçlu soru vardı. Üçüncü bölümden önce çocuk istismarı ve ihmalinin tanımı yazılı olarak yapıldı.

Anne-babalar eğitim düzeylerine göre ilköğretim ≤5.sınıf, ilköğretim 6-8. sınıf, lise, üniversite/ yüksek lisans olarak gruplandırıldı.

Veriler SPSS (Statistical Program for Social Sciences) 15.0 istatistiksel analiz paket programına yüklenerek değerlendirildi. İstatistiksel karşılaştırmalarda, niteliksel değişkenler için ki-

kare testi kullanıldı. Anne-babaların ve çocukların yaşları, bilgi düzeyi puanları dağılımı Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirildi; dağılımları normal olmadığı için testlerinde Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis varyans analizi kullanıldı. İstatistiksel olarak anlamlı değer $p < 0.05$ olarak kabul edildi.

Etik yönden izin Yerel Etik Komiteden alındı.

SONUÇLAR

Çalışmaya alınan 1043 anne-babanın %88.7'sini annelerden oluşturmaktaydı. Başvuran ailelerin %65.1'nin gelir düzeyi açlık, %34.9'unun yoksulluk sınırının altındaydı (Tablo 1).

Anne-babaların %86.6'sı Türkiye'de istismarın sık görüldüğünü, %13.4'ü nadir olduğunu düşünüyordu. Anneler babalara göre, gelir düzeyi açlık sınırının altında olanlar yoksulluk sınırının altında olanlara göre, ilköğretim 6-8 ve üstü eğitim alanlar ilköğretim ≤ 5 yıl eğitim alanlara göre Türkiye'de istismarın daha sık görüldüğünü belirtmiştir (sırasıyla, $p=0.048$; $p=0.045$; $p=0.001$).

Anne-babaların %17.7'si çocuk istismarı ve ihmali konusunda eğitim aldıklarını belirtmelerine, %80.6'sı çocuk istismarı ve ihmalinin anlamını bildiklerini belirttiler. Babalar annelere göre daha yüksek oranda çocuk istismarı ve ihmali hakkında eğitim aldıklarını belirtti ($p=0.001$) (Tablo 1).

Anne-babaların %43.2'si ihmale ('ailem benimle ilgilenmedi' %33.7; 'okula gönderilmedim' %20.4; 'beslenme ve temizliğim ihmal edildi' %9.1; hepsi %0.4; diğer %36.4), %37.6'si istismara [%4.8'i diğer kişiler; %32.8'i anne-babalar tarafından (%63.1'i duygusal; %25.9'u fiziksel; %1.2'si cinsel istismar)] uğradıklarını belirtti.

Gelir düzeyi açlık sınırının altında olanlar ve ilköğretim ≤ 5 yıl eğitim alanların istatistiksel olarak daha fazla ihmale uğradıkları saptandı (sırasıyla, $p=0.036$; $p=0.001$). İlköğretim ≤ 5 yıl eğitim alanlarda diğer gruplara göre istismara uğrama daha sık saptandı ($p=0.007$).

Anne-babalar uğradıkları ihmal tiplerine göre değerlendirildiğinde, beslenme ve temizliğin ihmal edilmesi ilköğretim ≤ 5 yıl eğitim alanlarda, ailenin ilgilenmemesi ise lise ve üstü eğitim alanlarda diğer gruplara göre daha sık saptandı ($p=0.009$; $p=0.001$). İstismar tiplerine göre değerlendirildiğinde ilköğretim ≤ 5 yıl eğitim alanlarda diğer gruplara göre fiziksel ve cinsel

istismar daha sık saptanırken, lise ve üstü eğitim alanlarda duygusal istismar daha sık saptandı (sırasıyla, $p=0.026$; $p=0.003$). Cinsel istismara uğradığını belirtenlerin hepsi kadındı ve açlık düzeyinin altında gelir düzeyine sahipti.

Konu hakkındaki bilgi düzeylerini ölçen sorulara verilen doğru yanıtlar üzerinden hesaplanan ortalama puan 7.2 ± 1.7 (ortanca 8) olarak saptandı; anne-babaların %0.6'sı ($s=6$) '0', %66.7'si '8' puan aldı. Bilgi puanı ile anne yaşı, baba yaşı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde aralarında negatif korelasyon bulundu (sırasıyla, $p=0.004$, $r=-0.090$; $p=0.013$, $r=-0.077$) (Tablo 1).

Çocukların zaman zaman dayacağı hak ettiklerini belirten anne-babaların oranı %17.4 ($s=181$), çocukların zaman zaman öğretmen veya anne-babaları tarafından dövülebileceğini belirtenlerin oranı %12.1 ($s=126$), çocuğuna terbiye vermek için onu dövmeyi, fiziksel kuvvet uygulamayı uygun gördüğünü belirtenlerin oranı %3.6 ($s=38$), çocukları hata yaptığında duygusal istismar uygulayanların oranı %31.5 olarak saptandı. Bunlara katılma ile anne-babanın cinsiyeti, eğitim ve gelir düzeyi arasında ilişki saptanmadı ($p > 0.05$). Sadece çocukların zaman zaman öğretmen veya anne-babaları tarafından dövülebileceğini belirtenlerin oranı ilköğretim ≤ 5 yıl eğitim alan anne-babalarda diğer gruplara göre daha fazla saptandı ($p=0.005$).

İhmal ve istismara uğrayan anne-babaların diğer gruba göre daha yüksek oranda 'çocukların zaman zaman dayacağı hak ettiklerini' belirttikleri saptandı ($p=0.001$) (Grafik 1). Aynı şekilde istismara uğrayan anne-babaların 'çocuklar zaman zaman zaman öğretmen veya anne-babaları tarafından dövülebilir' cümlesine katılım oranları daha yüksek bulundu ($p=0.001$) (Grafik 2).

Anne-babalar istismar olayında en yüksek oranda (%83.5) tanımadığı kişilerden, daha sonra aile bireylerinden (%25.9) ve akrabalarından (%24.9) şüpheleneceklerini bildirdi. İhmal veya istismara uğrayan anne-babalar daha yüksek oranda aile bireylerinden kuşku duyacaklarını belirtti ($p=0.001$).

'Yaşanan bir istismar olayında nasıl bir tutum izlersiniz?' sorusuna anne-babalar %68.6'sı ($s=716$) ilgili resmi kurumlara başvuracağını, %21.4'ü ($s=223$) aile içinde çözülmesi gerektiğini, %10'u ($s=104$) bu olayın saklanması gerektiğini belirtti. Babalar, lise üstü eğitim alan ve gelir düzeyi yoksulluk sınırının altında olan anne-babaların daha çok olayın saklanması,

30 Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki ...

Tablo 1. İstismar ve ihmali konusunda eğitim alma ve bilgi puanını etkileyen değişkenler

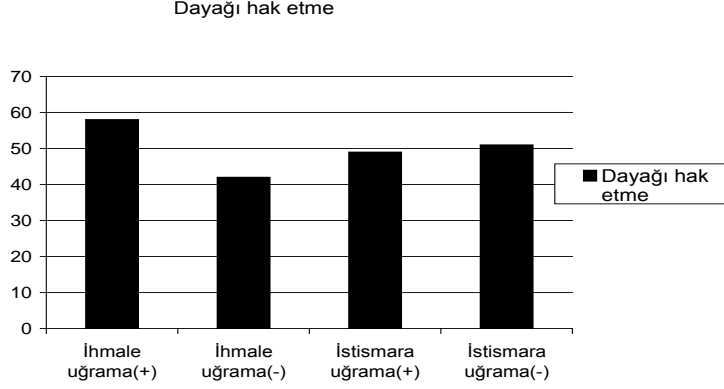
	İstismar konusunda eğitim alma						p	Bilgi puanı	
	Toplam		Evet		Hayır			Ort.±SD	p
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%			
Annenin yaşı							0.001		0.016
Ort.±SD (yıl)	30.6±6.6		32.5±7.0		30.1±6.4			30.6±6.6	r=-0.075
Ortanca (yıl) (min-max)	30 (16-55)								
Babanın yaşı							0.001		0.040
Ort.±SD (yıl)	34.8±6.7		36.9±7.4		34.3±6.5			37.8±6.7	r=-0.064
Ortanca (yıl) (min-max)	35 (19-63)								
Görüşülen çocuğun yaşı							0.001		0.124
Ort.±SD (yıl)	6.0±4.7		7.3±5.5		5.7±4.5			6.0±4.7	
Ortanca (yıl) (min-max)	5 (0-18)								
Görüşülen kişi							0.001		0.354
Anne	938	89.9	153	16.3	785	83.7		7.2±1.7	
Baba	105	10.1	32	30.5	73	69.5		7.1±1.5	
Görüşülen kişinin eğitimi							0.001		0.004
İlköğretim ≤5 yıl	449	43.0	52	11.6	397	88.4		7.1±1.7	
İlköğretim 6-8 yıl	285	27.3	53	18.6	232	81.4		6.9±1.98	
Lise ve üstü	309	29.3	80	25.9	229	74.1		7.4±1.3	
Gelir düzeyi							0.001		0.001
Açlık sınırının altında	679	65.1	78	11.5	601	88.5		6.9±1.9	
Yoksulluk sınırının altında	364	34.9	107	29.4	257	70.6		7.6±0.9	
Bilgi puanı							0.600		
Ort.±SD	7.2±1.7		7.2±1.6		6.9±2.0			7.2±1.7	
Min-max	0-8								
Anne-babanın ihmale uğraması							0.001		0.014
Evet	451	43.2	65	14.4	386	85.6		6.9±1.9	
Hayır	592	56.8	120	20.3	472	79.7		7.3±1.4	
Anne-babanın istismara uğraması							0.006		0.026
Evet	392	37.6	53	13.5	339	86.5		7.1±1.7	
Hayır	651	62.4	132	20.3	519	79.7		7.2±1.6	
Tehdit etme							0.001		0.001
Etmem	714	68.5	155	21.7	559	78.3		7.1±1.7	
Duygusal	223	22.3	15	6.4	218	93.6		7.3±1.3	
Oyun oynatmam	75	7.2	14	18.7	61	81.3		7.4±1.7 ⁴	
Fiziksel	21	2.0	1	4.8	20	95.2		7.0±1.6	
Ceza verme							0.001		0.004
Vermem	497	47.7	117	23.5	380	76.5		6.9 ±1.9	
Sevdiği şeyden yoksun bırakma	338	32.4	41	12.1	297	87.9		7.5±1.2 ¹	
Duygusal istismar	90	8.6	16	17.8	74	82.2		6.9±1.9	
Oda cezası	118	11.3	11	9.3	107	90.7		7.3±1.5	

¹ Ceza vermem ve duygusal istismar yapanlar ile arasında fark var.

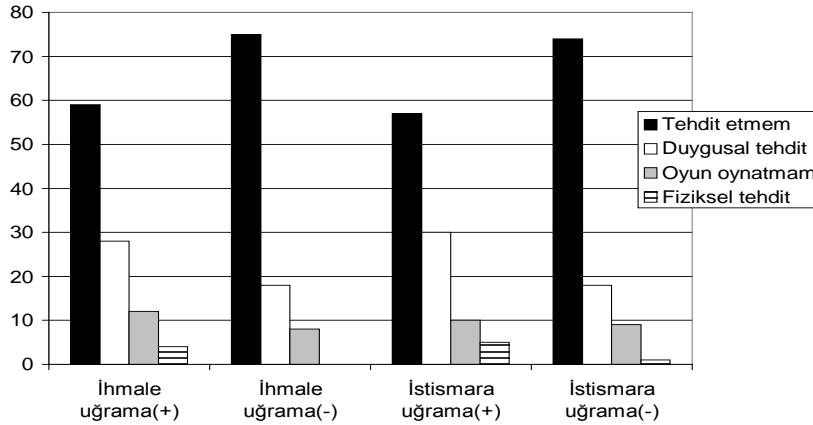
gerektiğini belirttikleri saptandı (sırasıyla p=0.019; p=0.07; p=0.010). Annelerin ve ilköğretim eğitilmiş anne-babaların resmi kurumlara başvurulması gerektiğini, gelir düzeyi açlık sını-

rının altında olanların ise aile içinde çözülmesi gerektiğini düşündükleri saptandı. İhmale uğrayan anne-babalarla uğramayanlar arasında bu soruya verilen yanıtlar arasında fark saptan-

Grafik 1. 'Çocuklar zaman zaman dayacağı hak ederler.' cümlesine katılım ile anne-babaların istismara-ihmale uğraması arasındaki ilişki

Grafik 2. 'Çocuklar zaman zaman dövülebilir.' cümlesine katılım ile anne-babaların istismara-ihmale uğraması arasındaki ilişki

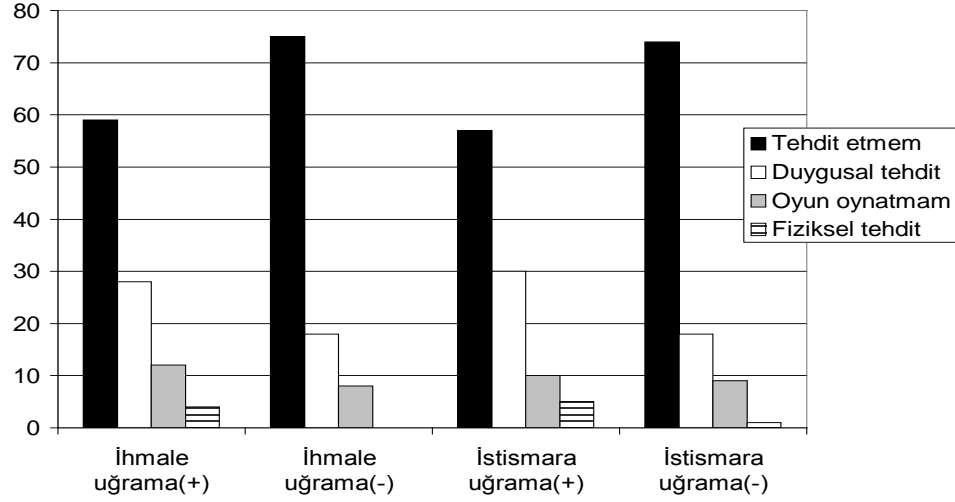
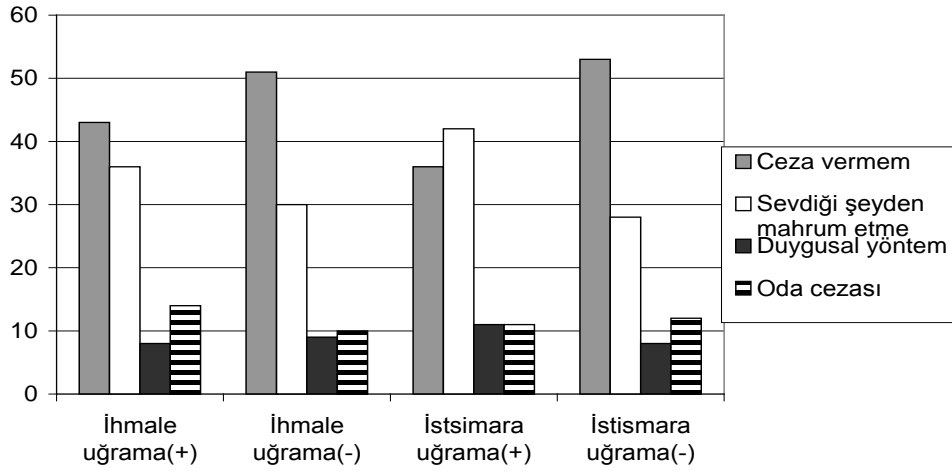

mazken, istismara uğrayan anne-babalar %39.3, uğramayanlar %26.6 oranında olayın saklanması ve aile içinde çözülmesi gerektiğini bildirdi ($p=0.001$).

Çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri arasında tehdit etmeleri sorulduğunda %68.5'i ($s=714$) tehdit etmediğini söylerken, %22.3'i ($s=223$) duygusal olarak, %7.2'si ($s=75$) oyun oynatmama ile ve %2.0'ı ($s=21$) fiziksel ceza ile tehdit ettiğini belirtti. Tehdit yöntemleri ile anne-babanın cinsiyeti arasında fark saptanmadı; eğitim düzeyi ile 'tehdit etmem' diyenlerin oranında artış saptandı, ilköğretim ≤ 5 eğitim alanlarda duygusal yöntemler daha sık olarak kullanılmaktaydı ($p=0.008$). Gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde, tehdit etmeme ve oyun

oynatmama yoksulluk düzeyinin altında geliri olanlarda, duygusal yöntemler ise açlık düzeyinin altında geliri olanlarda daha sık saptandı ($p=0.001$). En çok 1-5 yaş arası çocuğu olan anne-babaların tehdit yöntemini kullandıkları saptandı ($p=0.001$). Yöntemlere göre değerlendirildiğinde 'oyun oynatmama' ile çocuk yaşları arasında ilişki saptanmazken duygusal yöntemlerin en çok 1-2 yaş arası çocuklara (%32.6), en az ergenlik dönemindeki (%12.2) çocuklara uygulandığı saptandı ($p=0.001$). Fiziksel tehdit yöntemi en çok 0-1 yaş (%3.6) ve okul çağındaki (%3.2) çocuklarda uygulanırken, ergenlik döneminde hiç uygulanmadığı belirlendi ($p=0.001$).

Anne-babaların çocuklarına nasıl ceza verdik-

Grafik 3. Anne-babaların çocuklarını tehdit etmesiyle kendisinin ihmali ve istismara uğraması arasındaki ilişki**Grafik 4.** Anne-babanın ihmali ve istismara uğraması ile çocuklarına verdikleri ceza arasındaki ilişki

leri sorulduğunda %47.0'ı (s=497) ceza vermediğini, %32.4'ü (s=338) sevdiği şeyden mahrum bıraktığını, %11.3'ü (s=118) oda cezası verdiğini, %8.6'sı (s=90) duygusal yöntemleri kullandığını belirtti. Çocukların yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde oyun ve okul çağı çocuklarda ceza yöntemlerinin diğer yaş gruplarına göre daha sık kullanıldığı saptandı (p=0.001). Ceza yöntemleri ile anne-babanın cinsiyeti arasında fark saptanmadı; ilköğretim 6-8. sınıf, lise ve

üstü eğitim alanlarda ceza vermeme, sevdiği şeyden yoksun bırakma daha sık kullanılırken, ilköğretim ≤5 eğitim düzeyindekilerde duygusal yöntemler ve oda cezası verme daha sık saptandı (p=0.001). Gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde ceza vermeme ve oda cezası açlık düzeyinin altında geliri olanlarda, sevdiği şeyden mahrum etme ve duygusal yöntemler yoksulluk sınırının altında geliri olanlarda daha sık saptandı (p=0.001). Sevdiği şeyden yoksun

birakma oyun çağı çocuklarda (%40.2), duygusal yöntemler okul (%11.8) ve ergenlik (%12.8) döneminde, oda cezası ise oyun (%15.8) ve okul çağı (%14.3) çocuklarda diğer yaş gruplarına göre daha sık olduğu saptandı (p=0.001).

Çocuklarını tehdit etme ile anne-babanın istismar ve ihmale uğraması ile arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, istismar ve ihmale uğramadığını belirten anne-babaların tehdit etme oranları uğrayanlara göre düşük olarak saptandı (p=0.001). Tehdit yöntemlerine göre değerlendirildiğinde ihmale veya istismara uğrayan anne-babalar daha sık oranda duygusal yöntemlerle ve fiziksel ceza tehdit ediyordu (Grafik 3).

Çocuklarına disiplin amacıyla ceza yöntemini kullanmaları, verdikleri ceza türleri ile anne-babanın istismar ve ihmale uğraması arasındaki ilişki değerlendirildiğinde istismar ve ihmale uğramadığını belirten anne-babaların daha düşük oranda ceza verdiğini belirttiği, ayrıca istismara uğrayan anne-babaların uğramayanlara göre daha sık olarak çocuklarını sevdiği şeyden yoksun bıraktığı saptandı (p=0.001), (Grafik 4).

TARTIŞMA

Ülkemizde çocuk istismarı ve ihmali özellikle son yıllarda dikkate alınmaya ve üzerinde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Kurulan dernekler ile toplumun bilinçlendirilmesi ve anne-baba eğitimleri hedef alınmaktadır. Fakat halen bu konu üzerinde yapılan çalışmalar çocukla ilgili meslek kuruluşlarına yönelik olmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum örgütleri tarafından anne-babalara yönelik eğitim programları yapılmakta olup bu eğitimlerde temel olarak çocuk bakımı ve eğitimi verilmekte olup çocuk istismar ve ihmali konusunda sınırlı olarak eğitim verilmektedir. Bu çalışmada anne-babaların %17.7'si bu konuda eğitim aldıklarını belirttiler. Babalar annelere göre daha fazla oranda bu konuda eğitim aldıklarını belirttiler; bunun nedeninin babaların dışarıda olup sosyal ve iş çevresinde bu konular hakkında daha fazla eğitim alma olanaklarının olması olduğu düşünüldü. Anne-babalara bu konuda nereden eğitim aldıkları sorulmadı. Ülkemizde aynı ekonomik fakat daha yüksek eğitim grubuna hizmet veren bir hastanede yapılan çalışmada da benzer olarak anne-babaların %10'unun bu konuda eğitim aldıkları bildirilmiştir.²

Anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hak-

kındaki bilgi düzeylerinin eğitim düzeyleri ve gelir düzeyleri ile arttığı saptandı. Babalar daha yüksek oranda çocuk istismarı ve ihmali hakkında eğitim aldıklarını belirtmelerine rağmen, anne-babalar arasında bilgi puanı olarak fark saptanmadı. Bu literatür ile uyumlu bulundu.² Ayrıca anne-babanın kendisinin çocukluğunda istismar ve ihmale uğraması ile bilgi puanının düştüğü görüldü, bu anne-babaların daha düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip olmalarına bağlandı.

Dünyada çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığının %10-74 arasında değiştiği bildirilmiştir.⁶⁻⁸ İhmal en sık görülen tip olup tanı konması zorluğu nedeniyle uzun dönem etkileri davranışsal ve bilişsel bozukluklara yol açabilir.⁷ Halen ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı bilinmemektedir. Ülkemizde tip öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada %66.9'u istismara uğradığını belirtmiştir.⁹ Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılan çalışmada, anne-babaların çocukluklarında %70'inin fiziksel şiddete, %7'sinin 15 yaşından evvel cinsel istismara maruz kaldığı saptanmıştır.¹⁰ Türkiye'de 1955 lise öğrencisinde yapılan bir çalışmada, %13.4'ünün cinsel istismara maruz kaldığı, %1.8'inin enseste uğradığı bildirilmiştir.¹¹ Keser ve arkadaşları, anne-babaların kendi anne-babaları tarafından ihmale uğrama oranını %39, istismara uğrama oranı %17, başka kişiler tarafından istismara uğrayanların oranı %18 olarak saptanmıştır.² Bu çalışmada da benzer olarak anne-babaların %43'ü çocukluklarında ihmal, %37.6'sı istismara uğradıklarını belirtmiştir. Eğitim ve gelir düzeyi düştükçe ihmal ve istismara uğrama oranlarının arttığı, cinsiyete göre değişmediği saptandı.

Çocukların zaman zaman dayacağı hak ettiklerini belirten anne-babaların oranı %17.4 olarak saptandı; bu cümleye katılım ile anne-babanın cinsiyeti ve diğer etkenler arasında ilişki saptanmadı. Keser ve arkadaşları da benzer olarak bu cümleye katılım oranını %15 olarak bulmuş, fakat annelerin daha yüksek oranda katıldıkları saptanmıştır.²

Çocukların zaman zaman öğretmenleri veya anne-babaları tarafından dövülebileceğini belirtenlerin anne-babaların oranı literatür ile uyumlu olarak %12.1 olarak saptanmıştır.² Orhon ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada, anne-babaların %43.3 oranında 'vurmanın' bir disiplin yöntemi olarak kabul ettikleri bildirilmiştir.⁹ Dünyada 24 ülkede yapılan bir çalışmada, tüm ülkelerin ortalaması alındığında çocukların bakımı ile

ilgilenen kişilerin %29'unun fiziksel cezanın gerekli olduğunu belirttikleri saptanmıştır.¹² Kuveyt'te yapılan bir çalışmada da anne-babaların %86'sı fiziksel cezayı disiplin yöntemi olarak bildirmiştir.¹³ İngiltere'den yapılan bir çalışmada da anne-babaların %35'inin fiziksel istismar uyguladığı saptanmıştır.¹⁴ Çocukların dövülebileceğini belirten anne-babalar arasında cinsiyet, gelir ve eğitim düzeyi olarak fark saptanmadı; fakat ihmali ve istismara uğramış anne-babalar bu cümleye daha yüksek oranda katılım gösterdiler. Orhon ve arkadaşları da istismara uğramış tıp öğrencilerinin %56'sının çocuklara fiziksel ceza uygulanabileceğini düşündüklerini saptamıştır.⁹ Kuveyt'te yapılan çalışmada ise, düşük gelir düzeyi olan ailelerde fiziksel cezanın daha çok uygulandığı bildirilmiştir.¹³ Dünya'da geniş katılımı yapılan bir çalışmada da insan gelişim indeksi (ülkenin sosyal ve ekonomik durumunu belirlemek için hazırlanmış bir indeks) yüksek olan ülkelerde fiziksel cezanın gerekli olduğunu belirten anne-babaların oranı düşük olanlara göre daha düşük bulunmuştur.¹²

Anne-babaların yaşanan bir istismar olayını saklamayıp gerekli kurumlara bildirmesi fiziksel hasarların önlenmesi dışında hem çocuğun yineleyen istismarlardan korunmasını, kendisine saygısını, aile ve topluma olan güvenini; hem de ilerideki yaşamında gelişebilecek bilişsel ve davranışsal bozuklukların önüne geçmeyi sağlayacaktır.^{7,15} Bu çalışmada anne-babaların %31.4'ü istismar olayının saklanması veya aile içinde çözülmesi gerektiğini bildirmiştir. Babalar, eğitim ve gelir düzeyi diğer gruba göre yüksek olanlar, kendileri çocukluklarında istismara uğramış olanlar istismar olayının saklanması gerektiğini belirtmiştir. Keser ve arkadaşları, istismar olayı ile karşılaştıklarında anne-babaların sadece %36'sının ilgili birimlere başvuracağını bulmuştur.²

Anne-babalar çocuklarının yanlış davranışlarını düzeltmek ve gelecekteki davranış biçimlerini şekillendirmek amacıyla çeşitli disiplin yöntemleri kullanırlar. Çocukları disiplin yöntemleri ülkelere, kültürlere ve kişinin kendi deneyimlerine göre şekillenir. Fiziksel, ruhsal ve davranışsal (açıklama, ayrıcalıkların kaldırılması) yöntemler disiplin yöntemleri olarak kullanılır.¹² Genelde fiziksel istismar, fiziksel cezalandırma bağlamında gelişir. Bazı ülkelerde fiziksel cezalandırma normal kabul edilirken bazı ülkelerde ise tokat fiziksel istismar olarak kabul edilir.^{6,16} Fiziksel cezanın sadece yaşamı tehdit eden durumlarda etkin ve yerinde olacağı, yineleyen uygulamalarda ise etkin olmayacağı bildirmiştir.

tir.¹⁷ Fiziksel ceza kullanımı, fiziksel istismar sıklığını artırmak dışında, uzun dönemde anti-sosyal kişilik, davranış bozuklukları, empati ve ahlaksal değerlerde bozulmaya neden olur.^{6,17}

Bu çalışmada anne-babalara çocuklarına uyguladıkları ceza ve tehdit yöntemleri soruldu. Anne-babaların hiçbiri fiziksel ceza yöntemlerini kullanmadığını belirtti. Çalışmamızda anne-babalar anketleri kendileri doldurmaları ve ad alınmamasına rağmen, fiziksel ceza verdiklerini sakladıkları düşünüldü. Oysa ülkemizde 50473 çocukta yapılan çalışmada %62'sinin fiziksel cezaya uğradıkları, eğitim düzeyi ile fiziksel ceza sıklığının azaldığı bildirilmiştir.¹⁸ Dünyada 24 ülkede 30470 aile ile yapılan bir çalışmada, gelir düzeyinin yüksek olduğu ülkelere karşı şiddet için en önemli etkenin anne-babanın eğitim düzeyindeki düşüklük olduğu saptanmıştır.¹² ABD'de Afrikalı Amerikalılarda yapılan bir çalışmada ailelerin sosyoekonomik düzeyine göre çocuklarına verdikleri ceza yöntemleri arasında fark saptanmamıştır.¹⁹

İstismara ve ihmale uğramış anne-babaların çocuklarına aynı yöntemleri uyguladıkları gösterilmiştir.^{17,20} Kanada'da yapılan bir çalışmada çocukluğunda fiziksel şiddet veya istismara uğrayan anne-babaların daha düşük oranda fiziksel cezalandırmayı onayladıkları saptanmıştır.²¹ Ülkemizde yapılan bir çalışmada da annelerin çocukluklarında kendilerine uygulanan ceza yöntemlerini kendi çocuklarına da uyguladıkları, fakat çocukluğunda dövülen annelerin kendi çocuklarını istatistiksel olarak anlamlı olmasa da daha az dövdükleri bildirilmiştir.³ ABD'de yapılan bir çalışmada istismara uğramış anne-babaların daha yüksek oranda fiziksel cezayı tercih ettikleri saptanmıştır.²²

Çocuklar üzerinde fiziksel cezanın gelişim üzerine kötü etkilerinin olduğuna ilişkin kuvvetli kanıtlar olmasına rağmen, anne-babalar ve çocuğun bakımı ile ilgilenen kişiler tarafından sık kullanılmaktadır. Anne-babaların büyük kısmının ihmali ve istismara uğradıkları ve aynı grubun çocukların fiziksel cezayı hak ettiklerini düşündükleri saptanmıştır. Duygusal ve fiziksel istismar halen toplumumuzda çocukları terbiye yöntemi olarak kullanılmaktadır. Anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi düzeyi eğitim düzeyi ile artmaktadır. Çocuk hekimleri anne-babalara doğru disiplin yöntemlerini anlatarak çocukla anne-baba arasında pozitif ilişki kurulmasını, çocuğun kendisine-ailesine saygısını ve vücut sağlığının korunmasını sağlar. Böylece çocuğun sağlığını korumak dışında

istismarcı anne-baba ebeveyn gelişimini engelleyerek toplum sağlığını da korur. Anne-baba eğitimleri içine çocuk istismarı ve ihmali konularının eklenmesi, yazılı ve görsel basının da bu

konuda dikkatinin çekilmesi ile anne-babaların bilgi düzeyi artarak ülkemizde çocuk istismarı ve ihmalinin azalması sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

1. Dubowitz H, Lane WG. Abused and neglected children. RM Kliegman, BF Stanton, NF Schor, JW Geme III, RE Behrman, (Eds.), Nelson Textbook of Pediatrics, nineteenth ed., Philadelphia, Saunders, 2011, p.135-147.
2. Keser N, Odabaş E, Elibüyük S. Ana-babaların çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeylerinin incelenmesi. Türkiye Çocuk Hast Der 2010; 4:150-157.
3. Kutlu L, Batmaz M, Bozkurt G, Gençtürk N, Gül A. Annelere çocukluklarında uygulanan ceza yöntemleri ile çocuklarına uyguladıkları ceza yöntemleri arasında ilişki. Anadolu Psikiyatri Derg 2007; 8:22-29.
4. Lansford JE, Deater-Deckard K. Childrearing discipline and violence in developing countries. Child Dev 2012; 83:62-75.
5. Bert SC, Guner BM, Lanzi RG. The influence of maternal history of abuse on parenting knowledge and behavior. Fam Relat 2009; 58:176-187.
6. Elliman D, Lynch MA. The physical punishment of children. Arch Dis Child 2000; 83:196-198.
7. Jacobi G, Dettmeyer R, Banaschak S, Brosig B, Herrmann B. Child abuse and neglect: diagnosis and management. Dtsch Arztebl Int 2010; 107:231-240.
8. Knutson JF, Senler MB. Punitive childhood experiences reported by young adults over a 10-year period. Child Abuse Negl 1994; 18:155-166.
9. Orhon FS, Ulukol B, Bingoler B, Gulnar SB. Attitudes of Turkish parents, pediatric residents, and medical students toward child disciplinary practices. Child Abuse Negl 2006; 30:1081-1092.
10. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara, 2009. <http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw>.
11. Alikasifoglu M, Erginoz E, Ercan O, Albayrak-Kaymak D, Uysal O, Ilter O. Sexual abuse among female high school students in Istanbul, Turkey. Child Abuse Negl 2006; 30:247-255.
12. Lansford JE, Deater-Deckard K. Childrearing discipline and violence in developing countries. Child Dev 2012; 83:62-75.
13. Qasem FS, Mustafa AA, Kazem NA, Shah NM. Attitudes of Kuwaiti parents toward physical punishment of children. Child Abuse Negl 1998; 22:1189-1202.
14. Nobes G, Smith MB. Physical punishment of children in two-parent families. Clin Child Psychol Psychiatry 1997; 2:271-281.
15. Nagler J. Child abuse and neglect. Curr Opin Pediatr 2002; 14:251-254.
16. Durrant JE. Physical punishment, culture, and rights: current issues for professionals. J Dev Behav Pediatr 2008; 29:55-66.
17. Guidance for Effective Discipline. Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. Pediatrics 1998; 101:7238.
18. Bilir Ş, Arı M, Dönmez BN, Atik B, San P. Türkiye'nin 16 ilinde 4-12 yaşlar arasındaki 50473 çocuğa fiziksel ceza verme sıklığı ve buna ilişkin problem durumların incelenmesi. Aile ve Toplum 1991; 1:57-70.
19. Horn IB, Cheng TL, Joseph J. Discipline in the African American community: the impact of socioeconomic status on beliefs and practices. Pediatrics 2004; 113:1236-1241.
20. Caykoğlu A, İbiloglu AO, Taner Y, Potas N, Taner E. The correlation of childhood physical abuse history and later abuse in a group of Turkish population. J Interpers Violence 2011; 26:3455-3475.
21. Gagné MH, Tourigny M, Joly J, Pouliot-Lapointe J. Predictors of adult attitudes toward corporal punishment of children. J Interpers Violence 2007; 22: 1285-1304.
22. Whipple EE, Richey CA. Crossing the line from physical discipline to child abuse: how much is too much? Child Abuse Negl 1997; 21:431-444.